



HO'OU LU LĀHUI
Regenerating Oceania
13th Festival of Pacific Arts & Culture
Hawai'i 2024

MO'OLELO HĀLĀWAI O KE KOMIKINA NO KA HO'OLAULE'A NO'EAU A
MO'OMEHEU PĀKĪPIKA (FestPAC)

PO'AKAHI, MALAKI 8, 2021 HOLA 2:30'au

MA O KA ZOOM: 'AHA KŪKĀ MA KA WIKIŌ

Nā Lālā Komikina i kū mai:

Kalani Ka'anā'anā	-	Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i (HTA)
Māpuana de Silva	-	Kaiāulu
Jarrett Keohokālole	-	'Aha Kenekoa o Hawai'i (Hō'ea: 2:57'au)
Jamie Lum	-	Ke'ena Ho'omohala Waiwai a me ka Ho'okipa (DBEDT)
Monte McComber	-	Koho 'ia e ke Kia'āina
Makanani Salā	-	Ke Kūlanakauhale a Kalana o Honolulu

Nā Hoa Kipa:

Kiele Amundson	-	Ke'ena No'eau a Mo'omeheu a ka Meia (MOCA)
Mamiko Carroll	-	Ko Ka Moku'āina Kahua no ka Mo'omeheu a Pāheona (HSFCA)
Maka Casson-Fisher	-	Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i (HTA)
Eric Chang	-	Kaiāulu
Ilihia Gionson	-	'Ahahui Ho'okipa 'Ōiwi Hawai'i
Kama Hopkins	-	Ke'ena Kuleana Hawai'i (OHA)
Dede Howa	-	Ke'ena Kuleana Ho'okipa o Hawai'i (HTA)
Lynn Martin Graton	-	Kaiāulu
June Matsumoto	-	Kaiāulu
Mālia Sanders	-	'Ahahui Ho'okipa 'Ōiwi Hawai'i

Nā Limahana:

Margaret Ahn	-	Loio Kuhina
Marlene Hiraoka	-	DBEDT
Selma Malcolm	-	DBEDT
Timothy Tiu	-	DBEDT
Scott Tome	-	DBEDT

Nā Mihi:

Snowbird Bento	-	Kaiāulu
Richard Onishi	-	'Aha Lunamaka'āinana o Hawai'i
Hinaleimoana Wong-Kalu	-	Ke'ena Kuleana Hawai'i (OHA)

HO'OMAKA

Na Luna Ho'omalua Ka'anā'anā i ho'omaka i ka hālāwai ma ka hola at 2:42'aui ma o ke aloha 'ana aku i ka po'e ma ka ZOOM a me ka Facebook Live.

Noi 'o Luna Ho'omalua Ka'anā'anā iā Mr. Kama Hopkins e mālama i ka wehena. Na ka 'Aha Lunamaka'āinana Onishi i kono iā ia 'oia i 'a'ole 'o ia hō'ea i ka hālāwai Komikina.

'OLELO HŌ'IKE A KA LEHULEHU

Kono akula 'o Luna Ho'omalua Ka'anā'anā i nā hoa o ka lehulehu e ho'opuka mana'o no ko ka papa kumumana'o. Ho'oholomua akula 'o ia i ka papa hana 'oia i 'a'ole mana'o i ho'opuka 'ia.

'ĀPONO I KA MO'O'OLELO HĀLĀWAI 22 PEPELUALI, 2021

Ka'aka'ahi 'ia ka mo'olelo hālāwai i nā Lālā Komikina na lākou e nā'ana hou. Noi 'o Mr. McComber lāua 'o Ms. de Silva e 'ae 'ia ia mo'olelo hālāwai e like me ka mea i palapala mua 'ia.

Mālama 'ia he koho pāloka ma ke kāhea inoa a 'āpono 'ia ka mo'olelo hālāwai e ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā, Ms. de Silva, Ms. Lum, Mr. McCober, a me Ms. Salā.

Ua lōkahi lākou ma ka 'āpono 'ana i ia mana'o.

HŌ'IKE NO KAHIE MĀLAMA 'IA KA HO'OLAULE'A

Hāpai ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā i ia kumuhana i pili pono i ka Ha'imaulia Polokalamu a Ms. Bento i ho'omākaukau a ho'ouna mua ai i nā Lālā Komikina. Nīnau ka Luna Ho'omalua i ka po'e e noho ana ma ka hālāwai inā he mau mana'o hou aku paha ko lākou.

Hāpai a'ela ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā i kona mana'o kōkua, e unuhi kūpono 'ia nā hua'ōlelo no nā hana ku'una i helu papa 'ia ma ka ha'imaulia. 'O ka laupāpaho kekahi o nā lā'ana āna i hāpai ai i mea e hō'ike i nā 'ano i hiki ke unuhi 'ia ua hua'ōlelo nei. Hō'ike hou ka Luna Ho'omalua i ke Komikina i ka pono e mōakāka kā lākou mau noi i nā hui 'elele a paipai akula 'o ia i nā Lālā Komikina e ka'ana i ko lākou mana'o no ke 'ano kūpono e wehewehe ai ka polokalamu i mōakāka nō no ke po'o o kēlā me kēia hui 'elele ma ka hua'ōlelo.

Kāko'o 'o Mr. McComber i ia mana'o 'oia i hiki nō ke heluhelu 'oko'a 'ia e kēlā me kēia hui 'elele. 'O ka lā'ana āna i ho'ohana ai no ka hō'ike 'ana i kēia mana'o ona, 'o ia 'o "kani ka pila."

Hāpai hou 'o Ms. de Silva i kekahi lā'ana, 'o "Jam Sessions," he 'ōlelo i ho'omaka e ho'ohana 'ia ma ka Ho'olaule'a i Palau, he 'ōlelo ia no kahi e hui ai nā hui 'elele e ho'oka'a'ike, keu ho'i ma o nā mele. Mai ia mua aku nō na'e, ua loli kona mana'o a wehe 'ia kēia wahi no ka po'e a pau no ko lākou pono. Ma hope mai, ua kūkulu 'ia kekahi kahua, me nā ipu a pahu leo i hiki i nā 'elele o kēlā me kēia 'āina ke ho'okani a hīmeni ma ko lākou wā i ho'opa'a mua 'ia. Kānālua 'o Ms. de Silva e kūkulu i kēia 'ano ma Hawai'i. 'O ke kumu i ho'okumu mua 'ia kēia 'ano Jam Session, 'o ia no ka ho'onui a ho'ōla hou 'ana aku i nā no'eau ku'una i 'ole nalo ia 'ike e kona po'e. 'O ka 'oia'i'o, he mea ka Ho'olaule'a e paipai i nā kānaka o nā 'āina like 'ole e hō'ike'ike i

kā lākou i makemake e ho'ōla hou. Eia na'e, ma ka holo 'ana o nā makahiki, ua ho'ākea 'ia nā kumuhana i kālele 'ia i mea e paipai hou aku i ka nui 'elele e hō'ea.

Wahi a Ms. de Silva, 'o ka hapanui o ke anaina i hō'ea i kēia Jam Session e launa a nanea, 'o ia nā 'ōpio 'oiai ua 'oi aku ko ka po'e o'oi hoihoi i nā hanana ku'una. Kānālua 'o Ms. de Silva i ka ho'opaipai 'ana o kēia 'ano hanana i nā 'elele e kū ana no ko lākou mau 'āina pono'i e hō'ike'ike i nā mele a 'ano mele paha, i kū 'ole i ko lākou mo'omeheu ku'una. 'A'ohē ona kānālua e mālama i kekahi kani ka pila ma ka papahana, eia hou, he pono kona maka'ala kūpono 'ia i 'ole lilo he Jam Session. Me ia mau mana'o 'o ia i kākō'o i ka pono e mōakāka ka wehewehena o ia hanana nei i 'ike ka po'e i kona waiwai he kuka'i mo'omeheu 'ōiwi, 'a'ole ia he kū a ho'okani a mele wale aku e like me ka makemake.

Hō'oia ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā i ka mākaukau o nā Lālā Komikina e holomua me nā māhele 'eono 'o Nā 'Ōlelo 'Ōiwi, Hana No'eau Hō'ike'ike, Hana No'eau Ola, Hana No'eau Pāpaho, Ka Ho'ōla, a Hanana Kūikawā, a i 'ole paha, e aho ko lākou ho'opa'a pono 'ana i nā wehewehena ma mua o ka holomua 'ana i nā māhele iwakaluakūmāono 'ē a'e.

Hāpai 'o Ms. Salā i nīnau e pili ana i ka māhele 'Ōlelo a me kona kū 'ana he ho'okahi mahele, 'oiai 'o ka 'oia'i'o, ola ka 'ōlelo ma nā māhele a pau. Hō'oia ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā i ka pono e hō'ea aku i kēlā pae o ka wehewehe 'ana i mea e mōakāka ka hana. 'A'ole na'e 'o ia i hō'ole i ia mana'o a Ms. Salā i ho'opuka ai, he 'ōlelo ola ia ma nā no'eau e like me ka pokela, ka pena 'ana, a pēlā wale aku. Eia hou, 'o ke kumu no ia mahele, wahi a ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā, 'o ia ke kālele 'ana i ke ola o ka 'ōlelo Hawai'i, he 'ōlelo ola ia ma waena o nā 'ōlelo 'ōiwi 'ē a'e.

Hō'oia 'o Ms. de Silva i kona makemake e ho'opa'a mua i nā wehewehena ma mua o ka holomua 'ana i nā māhele iwakaluakūmāono 'ē a'e. Makemake pū 'o ia e kū ho'okahi ka mahele 'Ōlelo, eia na'e, e ola pū ka 'ōlelo Hawai'i ma nā māhele a pau. Mea nui ka ho'ohanohano 'ana i ke 'ano i ho'ōla hou 'ia ka 'ōlelo Hawai'i. Inā he mea ko'iko'i ia iā kākou, he kūpono kona ho'ohanohano 'ana pēlā, keu ho'i ma kēia wā e emi mai ana ka nui o ka po'e 'ōpio e 'ōlelo ana i ka 'ōlelo 'ōiwi o lākou ma muli o ka ho'okolonaio 'ia o ko lākou lāhui. Hō'ike na'e 'o Ms. de Silva i kona kānālua ma ke koho paloka 'ana me ka 'ole 'o Ms. Bento ma laila. Mahalo aku ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā iā Ms. de Silva no kona ho'opuka mana'o.

Kākō'o 'o Ms. Salā i ka mana'o e kālele 'ia ka 'Ōlelo ma nā māhele a pau. Nīnau pū 'o ia inā ua kūpono anei ka ho'ohui 'ana i nā no'ea ku'una me nā 'ano no'eau hou o ke au nei ma ka mahele ho'okahi. 'O ka lā'ana āna i ho'ohana ai, 'o ia ka Hana No'eau Pāpaho, 'oiai he kumuhana hou ia o ke au nei ma kahi o ka Hana No'eau Ola, he no'eau ku'una ho'i. A laila hāpai 'o ia i ka mana'o e ho'oka'awale i nā Hana No'eau Hō'ike'ike kekahi.

Ho'oholo ka Luna Ho'omalua Ka'anā'anā e ho'opane'e i ke koho paloka 'ana 'oiai 'a'ole mākaukau ke Komikina. Paipai 'o ia i nā Lālā Komikina e ho'omau i ka ho'olālā 'ana ma o ka nānā 'ana i ke ki'i nui, me ka ho'omana'o pū 'ana aku i ke Komikina e no'ono'o i ka pahuhopu a me ke ala nu'ukia i ho'opa'a mua 'ia no ia Ho'olaule'a nei. Ua paipai hou 'o ia i ke Komikina e hō'oia i ka pa'a o nā hana ku'una a pau i kū iā Hawai'i, 'oiai 'o kēia Ho'olaule'a ana ka wā kūpono e ho'olauna i nā 'elele o nā 'āina 'ē i ko kākou Hawai'i e like me kēia.

Ua pa'a nō ke ala nu'ukia i ko Mr. McComber mana'o, i pili ho'i i nā māhele i ho'oholo 'ia. Hō'oiā hou ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ke ola nō o ka mo'omeheu Hawai'i ma nā 'ano a pau. Eia hou, he kūpono ko ke Komikina ho'i a nāna hou 'ana i ia mau māhele nei 'oiāi 'a'ole lākou e koho paloka ana i kēia lā.

Ho'opuka akula 'o Ms. de Silva i ka waiwai o ka ho'okomo 'ana i ka hana no'eau hulu, 'o ia kekahi mahele 'oiāi he hana kūikawā ia o ka Pākīpika. 'A'ole na'e i ho'okumu 'ia kekahi mahele no ia hana nei. E aho kona ka'a 'ana ma lalo o ka mahele Hana No'eau Ola, keu ho'i no kona 'ano ko'iko'i ma ka no'eau kahili. Me ia mau mana'o, ua kūpono ko Ms. Bento ho'okumu 'ana i mahele hulu.

Wehe ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ka papahale no nā Lālā Komikina 'ē a'e e hāpai i nā nīnau a mana'o hou aku paha a hāpai hou 'o Ms. de Silva i ka mana'o e kālele 'ia paha nā no'eau lei pūpū Nī'ihau kekahi. Makemake ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ia mana'o 'oiāi he no'eau kēia i 'ike 'ia ma Maikonesia kekahi a ua waiwai ko kākou nānā a ho'ohālikelike paha i nā 'ano 'elua.

Kāko'o ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ka mana'o e ho'okumu i nā māhele hulu a pūpū a ka'a ia mau māhele 'elua nei ma lalo o ka Hana No'eau Ola.

Hāpai hou 'o Ms. de Silva i kekahi hana no'eau kūpono e pa'a ai he mahele 'oko'a na 'Anakala Richard "Babe" Bell, 'o ia ho'i ka ho'okani pū a me nā 'ano 'oko'a āna i ho'omaopopo ai no nā 'ano hanana kūhelu like 'ole. A laila ho'omaopopo pū mai 'o ia no nā 'ano puhi 'ohe like 'ole 'ē a'e, e la'a ho'i me ka oeoe.

Kāko'o 'o Mr. McComber i ia mana'o 'oiāi 'o ia e no'ono'o ana i ka ho'okūkū ho'okani pū no nā keiki a haumāna, 'o ka Keiki Pū Kani Contest ho'i, i mālama 'ia ma ke kikowaena halekū'ai 'o Pearlridge no ka ho'olaule'a 'o Aloha Festivals. A laila hāpai 'o Ms. de Silva i ka mana'o e no'ono'o pū 'ia ka pū'ohe 'oiāi he 'ike ku'una ia o Hawai'i, keu ho'i kā 'Anakala Babe 'ano, i hiki ke ka'ana 'ia me nā lāhui 'ē a'e. Ua kūpono kēia kumuhana no kekahi hālāwai ho'ona'auao, 'a'ole paha no kekahi māhele 'oko'a, wahi a Ms. de Silva. Hāpai ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i wahi mana'o kōkua - e ka'a nā hana no'eau 'ohe ma lalo o ka māhele Mele. Ua kūpono na'e ka ho'okumu 'ana i nā māhele hulu a pūpū, i kona mana'o.

Hāpai 'o Ms. Salā i ka mana'o o ke ka'a kaua, e like me ka lua, no kekahi kumuhana e kālele ai no ka no'eau, 'oiāi he 'ike ko ka Māori kekahi. Nīnau a'ela 'o ia i nā ua kūpono anei ke ka'a 'ana o ia kumuhana ma lalo o ka māhele Ho'ōla, 'oiāi he hana ho'ōla ka lua i kēia au i 'oko'a mai kona 'ano i ho'ohana 'ia ma mua, 'o ke ka'a kaua ho'i.

Ho'ohālikelike 'o Mr. McComber i ka lua a me ka ho'oponopono, he mau mea ia e ho'ōla ana i ke kanaka ma nā 'ano a pau, keu ho'i ma ka no'ono'o a me ke kala 'ana aku.

Hāpai 'o Ms. Salā i ka mana'o e ho'okumu 'ia kekahi mahele no nā hana no'eau i laha 'ole a puni ka Pākīpika a mālama 'ia ma ke 'ano he hālāwai ho'ona'auao paha i waena o nā lāhui 'oko'a.

Ho'opuka 'o Ms. de Silva i kona mana'o e ho'oka'awale 'ia ka 'ao'ao kua mai ka 'ao'ao ho'ōla i mea ho'i e kaupaona i ke kumuhana. A laila hāpai a'ela ke Kenekoa Keohokālōle i ka papaha no ka hukihuki i waena o ka po'e no lākou kēia kuleana e mālama no ka mahele kūpono e ka'a ai ko lākou 'ike a me ka hoihoi o ka lehulehu. No laila 'o ia i kākō'o ai i ka mana'o e ho'okomo nō i ia mau māhele.

He ho'omaka wale nō kēia kūkā a ho'olālā 'ana no ka ho'okumu 'ana i nā kōmike na lākou e ho'oholo hou aku i nā lāli'i me nā loea no'eau, wahi a ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā. Nīnau a'ela 'o Ms. de Silva inā ua ho'opa'a 'ia ka wehewehena no ka papahana a hō'oia ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ka ho'opa'a 'ia nō o kahi kāmua e Ms. Bento ma Word. Noi akula 'o ia iā Mr. Gionson e ho'ouna i ua palapala nei i ke Komikina, me ka mana'o e ho'omāhuahua hou aku 'ia ia palapala nei me nā mana'o i hāpai 'ia ma ka hālāwai o kēia lā.

Hō'oia ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ka ho'opa'a 'ia o kekahi faila PDF o ke kāmua no ko kēlā me kēia Lālā Komikina ho'okama'āina 'ana iā lākou iho me nā wehewehena.

I pili ho'i i ke anakuhi no kahi e mālama 'ia ia mau hanana nei, ua ho'ouna 'o Mr. Gionson i kāmua i ka Luna Ho'omalū a e ho'ouna hou ana 'o ia i nā Lālā Komikina kekahi no ka loihape 'ana. E ho'opane'e 'ia ana kēia kumuhana i kekahi hālāwai. Ua hō'ike na'e 'o Mr. Gionson i kāna kāmua i piha pono i nā lāli'i. Wahi āna, ua ho'onohono 'ia e like me nā anakuhi i ho'ohana 'ia e ka Pelekikena. Ho'omaopopo pū 'o ia i ke 'ano e ho'ohana 'ia kēia anakuhi nei, 'o ia ho'i no kēlā me kēia "lumi" ma kahi o ka hale lako holo'oko'a. 'O kekahi o nā lāli'i i ka'ana 'ia, 'o ia ho'i ka heluna kanaka, nā pono lako, ka palekana, ka haukapila kokoke loa, a pēlā wale aku, a laila ho'i ke kokoke o ia mau wahi i nā hale/wahi nui 'ē a'e. Ua kūpono pū ka 'ike maopopo 'ana i nā pono (nā noho, kukui, aukio, apwa.) a me nā mea i kaupalena 'ia (hola, mo'omeheu, apwa.). Eia hou, pono e 'ike 'ia nā wahi e maka'ala a hō'alo paha, e la'a ho'i me nā lula a palapala 'aelike no ka pa'i wikiō 'ana, ka lawelawe uniona a uniona 'ole, ke kalaiwa 'ana, a me nā palena ko'iko'i 'ē a'e.

Nīnau ke Kenekoa Keohokālōle e pili ana i nā ala e hiki ai a me ke kaupalena 'ana ma kahi e mālama 'ia nā hanana o ia Ho'olaule'a nei. 'O kona mea e hopohopo ana, 'o ia ho'i ka ho'oka'a'ike a me ka hiki ke ho'olele 'ia ia mau mea ma ke ao pāpaho inā pono.

Hāpai pū a'ela 'o Ms. Lum i ka mana'o e ho'okomo pū 'ia kekahi māhele/'ikepili hou aku no ke kākō'o 'ana i nā kānaka i pono lākou ke kōkua ma ke komo 'ana i kahi e mālama 'ia ia mau hanana a Ho'olaule'a nei, inā 'a'ole i ho'okomo/hō'ike mua 'ia.

Mahalo ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā iā Mr. Gionson a hō'ike hou 'o ia i nā Lālā Komikina no ka ho'ouna 'ana o ia palapala nei iā lākou e kekahi limahana a inā kupu mai kekahi mau mana'o a nīnau paha, e hāpai lākou i ua limahana nei i hiki ke kūkā 'ia ma kekahi hālāwai.

NĀ KĀNĀWAI E 'IMI 'IA ANA

Hō'ike ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā no ka ho'oholomua 'ia o ka SB 696 i ka Hale o nā Lunamaka'āinana. Ua ha'i mana'o 'o Mr. McComber nona iho a na ka OIP i hō'ike mana'o no nā mea i ho'okomo 'ia ma ka pila. Ua hō'oia ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā me nā limahana o ka Lunamaka'āinana Gates no ka holomua o ia pila nei, eia na'e, 'a'ole nō i hō'ea i kona kōmike.

Hō'oia hou 'o Ms. Ahn i kā ka OIP paipai 'ana i ka ho'ololi 'ia o ka 'ōlelo pāku'i - he hana e hana 'ia me ke noi a ka Luna Ho'omalū. 'Oiai 'a'ole i palapala 'ia ia mau mea ma ka pila, he kūpono ka hāpai 'ana aku ma ka hālāwai ho'olohe o ke kōmike.

'ŌLELO HŌ'IKE A KA LEHULEHU

Kono akula 'o Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i nā hoa o ka lehulehu e ho'opuka mana'o no ko ka papa kumumana'o. "Oiai 'a'ole mana'o i ho'opuka 'ia, ho'oholomua 'o ia i ka papahana.

KA HO'OPA'A HĀLĀWAI

Ho'opa'a ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i kahi hālāwai ma ka lā 22 o Malaki, 2021 mai ka hola 2:30'aui.

Kono ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā iā Mr. McComber e ho'opuka mana'o. Hō'ike 'o Mr. McComber no kona ha'alele 'ana i kona kūlana ma lalo o ke Kia'āina Ige a laila ho'i, kona kūlana ma ke 'ano he Lālā Komikina ma 'Apelila 1, 2021. 'Oiai e lilo ana kona kūlana Komikina i kekahi, e kāko'o ana 'o ia ma ka 'ao'ao kaiāulu. Mahalo ka Luna Ho'omalū iā Mr. McComber no kāna hana e kāko'o ana i ke Komikina, keu ho'i ma nā hālāwai CPAC, kuhina waiwai, a me nā kumuhana nui 'ē a'e. Mahalo pū ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ka mālama 'ana i kēia 'ano pilina hana ma kona kūlana hou.

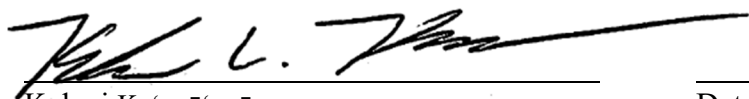
Hō'oia hou 'o Ms. de Silva i ka mālama 'ana i ia pilina nei ma o ke kāhea 'ana aku iā Mr. McComber no kona kōkua ma ka ho'olālā 'ana i ka Ho'olaule'a a mahalo pū ho'i 'o ia iā ia no ko lāua hana pū.

Mahalo pū 'o Ms. Lum iā Mr. McComber no ka hana pū a no kona kōkua 'ana iā ia ma ka palapala 'ana i ka 'ikepili kuhina waiwai.

HO'OKU'U

Ho'oku'u ka Luna Ho'omalū Ka'anā'anā i ka hālāwai ma ka hola 3:37'aui.

Me ka ha'aha'a e waiho 'ia nei,



Kalani Ka'anā'anā
Chair

March 16, 2021

Date